

5 / 1990

EESTIROOTSLASTE
KULTUURI
SELTS

SAMFUNDET FÖR
ESTLANDSSVENSK
KULTUR

Foto: Arvo Tammula

ORMSÖ GAMLA KYRKOÅRD Juli 1990

Grå hjulkors
hejdade i tiden.
Hoppet
i väntan:

Här vilar
en människa
född och död
under förra århundradet
livegen
analfabet.

Kanske en poet?
Ord försvinner
så lätt i vinden.

Sven Ahlström
1990.08.02

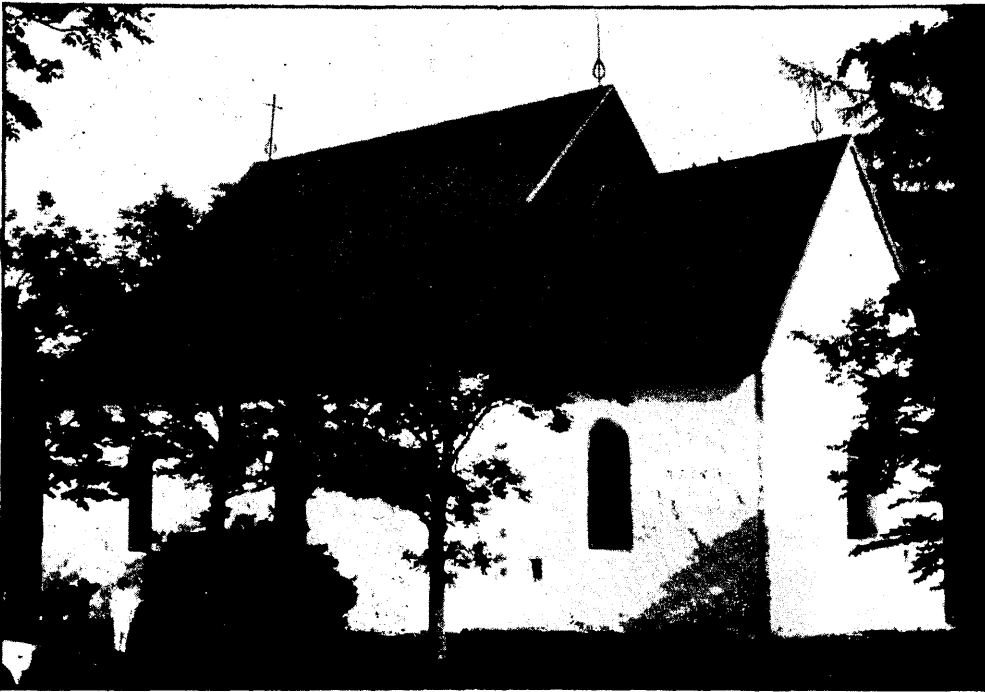

Foto: Arvo Tarmula

MUUTMISPÄEV VORMSIL

Ants Varblane

Oli kuidagi sümboolne, et Vormsi püha Olavi kiriku taas-pühitsemine toimus 29.juulil 1990.a. Teame seda kui Olevi-päeva. Samale pühapäevale langeb ka kirgastamise pühapäeva pidamine. Ei ole tavaline, et ühele väikesele saarele tuleb korraga kolm piiskoppi. Toimus sündmus, mis oli oluline kolmele vennaskirikule Läänemere ääres.

Juba laupäeval 28.juulil algasid kirikus kontserdid, mis valmistasid ette järgmist päeva. Keskööal kustutati elektrivalgus ja küünlavalgel keskenduti hardushekeks, et vaikes palves maestro Hugo Lepnurme orelihelide saatel astuda ajas läbi poolsajandi, mis nüüd pidi teiseks saama.

Pühapäeval taastühitsemisel teenisid peapiiskop Kuno Pajula, Stockholmi piiskop Henrik Svennungsson ja Borgå (Porvoo) piiskop Erik Vikström. Neile aitasid kaasa praost Anders Röth Uppsalast, praost Tiit Salumäe Haapsalust, Vormsi kiriku sõpruskoguduse Djurö õpetaja Lars Edström Rootsist ning õpetajad Juta Siirak (Harju-Madise), Harry Walsberg (Soome) ja Sven-Arne Flodell (Rootsi).

Tiit Salumäe alustas tervituskõnega, milles meenutas Püha Olavi elukäiku ja lõpetas sõnadega: "Jumal osutas Olavi läbi armastust Norrale ja sama Issanda arm on olnud imeline ka Vormsi rahvale. ... Vägivallaga taotletu on pidanud tunnistama ennast võidetuks Kristuse armastuse poolt."

Henrik Svennungsson leidis, et see oli rõõmupäev mitte ainult vormsilastele, vaid ka Rootsi kirikule, sest vennaskirik on saanud uusi võimalusi evangeeliumi kuulutamiseks. Tervituse lõpetas ta sõnadega: "Ulatagem täna taas üksteisele käsi kui õed ja vennad, rõõmustades selle üle, et meil on ühine minevik ja

FÖRKLARINGS-DAGEN PÅ ORMSÖ

av Ants Varblane

Det var inte bara en tillfällighet att Ormsö kyrkas återinvigning skedde den 29 juli 1990. På Olofsdagen. Också Kristi Förklarings dag inföll just denna söndag. Det hör inte till det vanliga att tre biskopar samtidigt kommer till en liten ö. Det som skedde här var betydelsefullt för tre systerkyrkor vid Östersjöns stränder.

Redan på lördagen, den 28 juli började kyrkokonserterna såsom en förberedelse för påföljande dag. Vid midnatt släcktes det elektriska ljuset och i skenet av levande ljus koncentrerade vi oss andäktigt till maestro Hugo Lepnurms orgelklanger för att i tyst bön, färdas i tiden genom ett halvsekel, som nu måste bli något annat.

Söndagens återinvigningsgudstjänst leddes av ärkebiskopen Kuno Pajula, biskopen av Stockholm Henrik Svennungsson och biskopen av Borgå Erik Vikström. Medhjälpare var prost Anders Roth från Uppsala, prost Tiit Salumäe från Haapsalu, präst Lars Edström från Ormsö vänförsamling Djurö samt präster Juta Siirak (St.Matthias), Harry Walsberg (Finland) och Sven-Arne Flodell (Sverige).

Tiit Salumäe inledde med ett hälsningstal och med en betraktelse av Sankt Olofs liv. Hans tal avslutades med följande ord: "Vår Herre visade genom Olof sin kärlek till Norge och samma Guds nåd har varit underbar för Ormsöborna. ... Det som eftersträfvats med våld har tvingats böja sig inför Kristi kärlek".

Henrik Svennungsson ansåg det vara en glädjens dag, inte bara för Ormsöborna, utan även för den svenska kyrkan för systerkyrkan har fått nya möjligheter att förkunna evangeliet. Han avslutade sina hälsningsord med: "Låt oss idag på nytt

ühine tulevik ning et täna on meil ülesandeks ehitada rahu ja vabaduse maailma lapselikus usalduses Jumala vastu, kes igal hommikul laseb oma armul uueks saada!"

Erik Vikströmi tervituses kõlas möte, et Läänemere kalad ja linnud ei tunne inimeste seatud piire. Samuti ei tunne piire ühine usk, mis seob mereäärseid rahvaid omavahel.

Peapiiskop Kuno Pajula pühitsemiskõne aluseks olid järgmised pühakirja sõnad (1 Pe. 2,5): "Ja teiegi ehituge üles kui clavad kivid vaimulikuks kojaks ja pühaks preesterkonnaks ohverdama vaimulikke ohvreid, mis on Jumalale meelepärased Jeesuse Kristuse kaudu." Lõpuks soovis ta kogudusele nii vabadust kui ka Kristuse armastust, et usklikel ka selles paigas oleks üks süda ja üks hing ning et Issand lisaks kogudusele neid, keda päästetakse.

Henrik Svennungssoni jutlusest kostis, et täna on siin Vormsil muutmispäev. Pärast pikki pimeduseaastaid, pärast pealesunnitud unustuse ja alanduse aastaid saabub see päev nagu tõeline muutmispäev, mil taevast läheb valla. Me ei saaks ise valida uhkemat pühapäeva selleks suureks pühaks.

Taaspühitsemisele järgnenud rootsikeelsele jumalateenistusel jagati armulauda. Jutlustas Erik Vikström. Jutluse aluseks oli kirjakoht Matteuse evangeeliumist (Mt 17, 1-8), mille peale ta rääkis nõnda: Meie oleme saabunud mitmest kandist. Oleme tulnud vaatama midagi väga imelist: ei erilist loodusnähtust, vaid oleme tunnustajaiks ilusale sündmusele Jumala riigis, Kristuse maapäalses kirikus. Kes meist oleks võinud iial uskuda, et meie ühel päeval võime näha Vormsi kiriku uuestipühitsemist! ... Kirgastushetked ei kuulu meie igapäevasesse usuellu. Aga Jumal võib neid anda meile, kui Ta märkab, et me neid vajame. ... Tulevatel aastatel me võime meenutada seda päeva ..., nõnda kokku kogunedes saame aimu sellest, kuidas saab kord taevast olema, kui jumalarahvas on lõpuks sinna kokku kogunenud.

Enne saarelt lahkumist koostasid piiskopid oma allkirjadega üriku, mida jäi kaunistama rootsi ajast pärineva Vormsi kiriku lakipitsati jäljend.

Foto: M.Naumov

Pärast taaspühitsemist kiriku juures. Vasakult: praost Anders Roth, asepraost Tiit Salumäe, piiskop Henrik Svennungsson, peapiiskop Kuno Pajula, piiskop Erik Vikström, õpetaja Lars Edström ja õpetaja Juta Siirak. *Efter återinvigningen vid kyrkan. Från vänster: prost Anders Roth, vice-prost Tiit Salumäe, biskop Henrik Svennungsson, ärkebiskop Kuno Pajula, biskop Erik Vikström, kyrkoherde Lars Edström och kyrkoherde Juta Siirak.*

Foto: Arvo Tarmula

Taaspühitsemine algas väljas kiriku ees. *Återinvigningen började ute på kyrkbacken.*

räcka varandra handen, som systrar och bröder, i glädjen över att vi både har ett gemensamt förflutet och en gemensam framtid och att vi idag har en uppgift att bygga en värld i fred och frihet och i barnslig förtröstan till Gud som låter sin nåd vara var morgon ny."

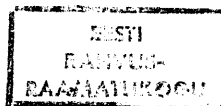
I Erik Vikströms hälsning fanns tanken, att Östersjöns fiskar och fåglar inte känner de gränser som är satta av människor. Liksom vår gemensamma tro inte känner några gränser.

Som underlag för sitt återinvigningstal använde ärkebiskop Kuno Pajula följande bibelord (1 Petr. 2: 5): "Och låten eder själva såsom levande stenar uppbyggas till ett andligt hus, så att i bliven ett heligt prästerskap, som kan frambara andliga offer, vilka genom Jesus Kristus äro välbehagliga för Gud." Avslutningsvis önskade han både frihet och Kristi kärlek till församlingen, må de troende här ha ett hjärta och en anda av gemensamhet och låt oss hoppas, att vår Herre sänder församlingen medlemmar att förlösa.

I Henrik Svennungssons predikan återkom tanken att vi nu firar förklaringsdag på Ormsö. "Efter de långa mörka åren, efter åren av påtvingad glömska och av förnedring kommer denna dag som en förklaringsdag då himmelen är öppen. Vi skulle inte själva kunna välja en finare söndag än just denna för denna stora fest."

Vid den svenskspråkiga gudstjänsten som följde, firades nattvard. Erik Vikström predikade. Han använde Matteus evangeelium (Matt. 17:1-8) i sin predikan, och sade: "Vi har kommit från många håll. Och vi har kommit för att se något mycket underbart, inte någon märklig naturföreteelse, utan för att bevittna en underbar händelse i Guds rike och Kristi kyrka här på jorden. Vem av oss kunde någonsin ha trott att just vi en dag skulle få vara med om Ormsö kyrkas återinvigning! ... Förklaringsstunder hör inte till det normala i vårt trosliv. Herr Gud kan ge oss dessa stunder när han ser att vi behöver dem. Och under kommande år får vi minnas denna dag. ... När vi samlas på detta sätt får vi en aning om hur det en gång kommer att bli i himmelen när Guds folk samlas där till sist."

Före avresan signerade biskoparna ett dokument som smyckas av Ormsö kyrkas lackstämpel, en kopia av ett original från svensktiden.

ORMSÖ KYRKA

Sven Ahlström
1990.04.05

Vår Gud är god. Hans ädelmod
i dag mig återsände
till platsen, där min hydda stod
och frände var hos frände.

Vi leva mitt i överflöd
som leder fram till andens död
hos dem, hos dem
som glömt sitt rätta hem.

Jag kunde burit fångens ok,
hört våldets röst mig kalla
men ser, hur på rättsvisans dag
imperier sönderfalla.

Jag drömde om min barndoms land
om skogar, stigar och vår strand.
Nu är jag här.
Som pilgrim är jag här.

Inunder detta höga tak
har psalmsång mäktigt ljudit
och tårfyllt avsked till en vän
har menigheten bjudit.

Och vi som vill få åter tro
att kyrkan är vår enda bro
till dem, till dem
i trons Jerusalem.

I denna ljusa helgedom
vi glömma mörka tider
när styggelsen nu rensats ut
och sommaren framskrider.

Vi be i dag för Estlands folk
som modigt blev vår längtans tolk
i dag för oss,
i värdighet för oss.

VORMSI PÄEVAD

Vormsi päevade idee tekkis 1988.a. esimeste Noarootsi päevade aegu. Kui Vormsi kiriku taastamine 1989.a. reaalsuseks oli saamas, julgeti otsustada ka kiriku taaspühitsemise aeg, 1990.a. Olevipäev 29.juulil ja sellega otsustati ka Vormsi päevade toimumine juulikuu viimasel nädalavahetusel.

Agar tegevus päevade ettevalmistamisel käis kogu talve. Juulikuu oli aga nii kibekiire, et mõnelgi polnud aega mõelda sügile. Ometi saavad ka ettevalmistused oisa ja iga pidu jõuab tiiskord kätte.

Reedel 27.juulil saabus see kauaoodatud Valge Laev. Võib vaid imetleda laevaseltsi "Anedin Line" reedereid ja "Baltic Star" kaptenit, kes oskasid elegantsetl mööda loovida Moskva, Tallinna ja Riia bürokraatiakaridest ja tõid ligi 400 külalist Saxby randa. Paarsada külalist tuli Tallinna kaudu, Lisaks poolteist-kaks tuhat Vormsi sõpra üle Eestimaa, keda praamid varahommikust hilisõhtuni vedasid. Nii oligi iga praeguse Vormsi elaniku kohta kaks välismaalast ja viis omamaa külalist. Aga Vormsi lra ei uppunud, sest enne sõda oli see tal igapäevane asi nii palju inimesi kanda, toita ja katta.

Reedene päev läks tutvumisele. Vaid sumuaial oli külalistel kibe töö omaste haudade korrastamisel.

Laupäev oli ilmalikuma tegevuse päev. Keskpäeval kogunes

ORMSÖDAGAR

Tanken att arrangera Ormsödagar uppkom under de första Nucködagarna 1988. När renoveringen av Ormsö kyrka höll på att bli realitet år 1989, vågade man även fastslå datumet för kyrkans återinvigning - S:t Olofsdagen den 29 juli 1990 och därmed fastslogs det också Ormsödagarerna skulle genomföras under sista veckoskiftet i juli.

Intensiva förberedelsearbeten pågick hela vintern. Men juli månad blev så hektisk att några aktivister hade inte ens tid att tänka på mat. Men alla förberedelser tar en gång slut och plötsligt är festdagen där.

På fredagen den 27 juli anlände det efterlängtrade Vita båten. Det återstår bara att beundra Anedin-Linjens redare och kaptenen på Baltic Star, som var skickliga nog för att på ett elegant sätt styra förbi alla undervattensskar i Moskva, Tallinn och Riga, och förde närmare 400 gäster till Saxby strand. Ett par hundra gäster anlände via Tallinn. Därtill kom nästan två tusen Ormsövänner från Estland, som transporterades till Ormsö med färjor från tidigt på morgonen till sent på kvällen. På så sätt kom det två utlänningar och fem inhemska gäster per varje ormsöbo. Men Ormsö sjönk inte, eftersom före kriget hade ön fått ständigt både bära och föda lika många människor.

Hela fredagen användes för gick åt för sightseeing och rundurer. Bara på kyrkogården hade gästerna fullt upp med att

Omaste kalmud tehti kõigepealt korda.
Först iordningställdes man fanhörigas gravar.

Vormsi päevade aukülalisi: Rootsi konsul
Tallinnas Håkan Damm koos proua Ullaga.
*Ormsödagens hedersgäster - svenske konsulin i Tal-
linn Håkan Damm med sin fru Ulla.*

Fotod: Arvo Tarmula

SOV esimees Sven Salin kõnelemas Vormsi rootslastest.
*Ordförande i SOV Sven Salin talade om
ormsösvenskarna.*

Tänapäeva Vormsi sümbol, meie Maria Murman.
Vår kära Maria Murman, dagens symbol för Ormsö.

Simon ja Göran Mäele töid kaasa
rootsi igatsevad rahvaviisid.
*Simon ja Göran Mäele spelade
långtansfulla svenska folkmelodier*

Mikrofoni taha on peitu pugenud Harriet
Walsberg ja Rolf af Hällström
"Estlandsvänneritest"
*Bakom mikrofonen har gömt sig Estlands-
vännerna Harriet Walsberg och Rolf af Hällström*

Taebla Kammerkoor publikuga ringmängus
Taebla Kammarkör leker sånglek med publik

Vormsi kiriku ja Vormsi päevade tulihiinged:
Ormsö kyrkans och Ormsödagarnas eldsjälar:

Elin Ahlberg, Ants Varblane, Sölvi Varblane

Fotod: Arvo Tarmula

rahvas koolimaja taha kiigeplatsile. Heisati lipud ja lauldi hümnne. Võõrustajad ja külalised ütlesid vastastikku tervitusi ja Vormsi päevad kuulutati alanuks.

Hullo külavahe oli kui sipelgapesa. Seal mindi koolimajja, vallamajja ja poodi. Kel kõht tühi, sai lasteaiaga õue pealt topsitäre metssealihaga suppi ja teise topsi kalja. Koolimaja oli antud näituste käsutusse. Neid oli seal mitmesuguseid: käsitööd, muuseumist toodud endised tarbeasjad ja rõivad, ajalooesemed ja dokumendid, maalitud ja pildistatud pildid.

Rahvamajas algas kell kaks konverents. Väsimatu professor Helmut Piirimäe kõneles Stackelbergide ajast Vormsil, Sven Salin tegi ettekande vormsirootslastest. Arhitekt Tõnu Parmaksoni juttu Vormsi kiriku ajaloo ja taastamisest kuulati loomulikult kirikus, kus kõik räägiti ka kohe näha oli. Ka Leili Abileiu ettekanne Vormsi koolidest kuulati ära seal.

Aga muidu oli kirik terve päeva muusika päralt. Kadestan neid, kes võisid kogu seda päeva kirikus nautida. Vanameister Hugo Lepnurm ning Haapsalu noored organistid Eneken Seimar ja Mai Nuudi, kammermuusikud Peeter ja Piia Paemurru ning Aet Ratassepp ja Andrus Haav, Vormsi päritolu viiuldaja Thomas Lindström Taanist, Tallinna Õpetajate Maja ja Taebbla kammerkoorid ning Djurö kiriku koor. Igal ajal võisid sisse astuda ja kuulata.

Puudutamata ei jäänud Vormsi päevad ka bensiniikriisist. Väljakuulutatud näitemäng jäi ära, sest rahvateatri "Salme" näitetrupp ei saanud oma rekvisiite millegagi kohale tuua. Olgu neile siiski tänu öeldud hea tahtmise eest.

Õhtul oli kiigeplatsil pidu. Alustuseks andsid tõelise rootsi hõngu viiuldajad Göran, Simon ja Joel Mäele vanemate rootsi rahvaviisidega. Edasi läks vahelduvalt - laulud, tantsud ja pillilood. Nii Taebbla Kammerkoor kui ka väikesed Varblased astusid üles rootsikeelsete lauludega. Suurimaks läksid aga aplausid, kui lavale tuli Maria Murman oma tsitriga. Kontserdilt läksid sujuvalt tantsumuusikale üle kaks võrratut lõõtspillivirtuosi: Endel Enggrön Pakrilt ja Manfred Strickman Kurksist. Tants kiigeplatsil kestis kuni südaööni.

Südaööl koguneti kiriku juurde, et vaikse palvusega sisse juhatada pühalik pühapäev. Hardushetke lõpus mindi süüdatud küünaldega välja suveõsse, kus hingede avatud taeva all lauldi "Maa on nii kaunis". See oli üks pühalikumaid ja ilusamaid hetki neil päevil ja jääb igavesti meelde.

Pühapäeval tulid kõik kirikumäele kui vanasti. Kõige eksootilisemalt saabusid otse Saaremaalt helikopteriga meie seltsi saarlased ja ruhnlased ning suure üllatusena ka Thomas ja Brigitta Lorentz. Tallinnast jõudsid autoga piiskopihärrad. Kell 12 algas pidulik talitus.

Kiriku sissepühitsemisest on raske rääkida, seda pidi ise üle clama. Ja ometigi: kõige ilusamad hetked olid need, kus kaks valgepäist tüdrukut peapiiskop Kuno Pajula õnnistamise peale süütasid küünlad altaril ja kantslis. Usutavasti ka paljude hinges.

Nukrus tuli hinge, kui Vormsi päevade lõpetamisel lipud alla lasti ja "Modermålets sängi" lauldi. Ja esmaspäeva õhtul lehvitati järele Valgele Laevale nii kaua, kui seda veel näha oli. Pidulikke otsa, aga inimesed said teiseks. Vormsi elu läheb aga siitpeale uut teed edasi.

värda sina anhörigas gravar.

Lördagen ägnades åt mera världsliga sysselsättningar. Vid middagstiden samlades man på gungbacken bakom skolhuset. Flaggorna hissades och nationalsångerna sjöngs. Både värdar och gäster höll hälsningstal och Ormsödagarna förklarades öppnade.

Vägen som går genom Hullo by myllrade av folk som var på väg till skolan, till kommunhuset eller affären. Den som blev hungrig, kunde gå till daghemmet och ta för sig en mugg med vildsvinsoppa och annan med svagdricka. Skolan rynde olika utställningar: med hantverk, gamla bruksföremål och klädesplagg från museet, historiska föremål och urkunder, målningar och fotografier.

I folkets hus började klockan två en liten konferens. Den oförtrotlige professor Helmut Piirimäe talade om Stackelbergarnas tid på Ormsö, Sven Salin höll ett föredrag om Ormsösvenskar. Arkitekt Tõnu Parmaksons berättelse om Ormsö kyrkas byggnadshistoria och renovering kunde man naturligtvis ta del av i kyrkan där man också kunde se allt det som det talades om. Även Leili Abileid höll sitt föredrag om Ormsö skolor i kyrkan. Men annars var det musik som dominerade i kyrkan hela dagen. Man kan inte annat än att avundas dem som hade tid att lyssna på allt som erbjöds i musikhöll. Mästaren Hugo Lepnurm samt unga organister Eneken Seimar och Mai Nuudi från Haapsalu, duon Peeter och Piia Paemurru samt violinister Aet Ratassepp och Andrus Haav, den från Ormsö bördige violinisten Thomas Lindström från Danmark, kammarkörer från Tallinn och Taebbla samt kyrkokören från Djurö. Man kunde stiga in när som helst och njuta av musiken.

Men inte ens Ormsödagarna slapp bensinkrisen. Den utlysta teaterföreställningen blev inställd eftersom amatörteatern Salmes trupp saknade möjlighet att få sina rekvisita till Ormsö. Men de förtjänar i varje fall ett tack för sin goda vilja.

På kvällen hade man fest på gungbacken. Till att börja med skapade violinisterna Göran, Simon och Joel Mäele med hjälp av äldre svenska folkmelodier en riktig svensk stämning. Vidare kom sånger, danser och instrumentalstycken. Såväl Taebbla kammarkör som de yngre från familjen Varblane uppträdde med svenskspråkiga sånger. Med de största applåder hälsades emellertid Maria Murman med sin citra. Konserten övergick i dans när två föträffliga dragospelvirtuoser Endel Enggrön från Rågö och Manfred Strickman från Korkis spelade. Dansen på gungbacken varade till midnatt.

Vid midnatstiden samlades alla vid kyrkan för att med en tyst andakt inleda den högtidliga söndagen. Andakten avslutades med att alla gick med tända ljus ut i sommarnatten, där man under bar himmel sjöng "Härlig är jorden". Detta var ett av de vackraste och mest andaktsfulla ögonblicken under dessa dagar och förblir ett minne för livet.

På söndagen kom alla till kyrkbacken precis som i forna dar. På det mest exotiska sättet - med helikopter - anlände vårt samsunds medlemmar från Runö och Ösel och som en stor överraskning också Thomas och Birgitta Lorentz. Från Tallinn anlände med bil biskopar. Högmässan började klockan 12.

Det är svårt att beskriva kyrkans invigning, det måste man ha upplevt själv. Och ändå: vackrast var det ögonblick då två ljushåriga flickor efter ärkebiskop Kuno Pajulas vigning tände ljusen på altaret och i predikstolen. Förmodligen också i själar hos många av de närvarande.

Man greps av vemod när flaggorna halades ner vid Ormsödagarnas avslutning och "Modermålets säng" sjöngs. På måndagskvällen vinkade man av den Vita båten, så länge som det skymtade. Högtiden var slut men människorna var inte längre samma som de varit ditills. Inte heller blir livet på Ormsö någonsin samma som det var.

FOTOVÕISTLUS

ILUS SUVEPILT

EESTIROOTSI ALADELT

1990

Tänu **Rooslepa kalmistu** korrastamisele, **Noarootsi kooli** juubelile, **Vormsi kiriku** taas-pühitsemisele, **Hiumaa** päevadele ja paranenud reisivõimalustele käis tänavu Eestis arvatavasti rohkem eestirootsi päritolu külalisi kui kõigil senistel päraatsõja-aastatel kokku. Ja kuigi videotehnika end järjest enam peale surub, ei ole fotoaparaat veel unustatud. Nii on sündinud kindlasti ka palju selliseid pilte, millel on tähendus laiemale ringile. Eestirootslaste Kultuuri Selts kuulutab välja **fotovõistluse** selle suve paremate piltide leidmiseks.

Tingimused on lihtsad: fotod olgu vähemalt **18x24** cm suurused, pildistatud **1990.a.** suvel eestirootsi aladel ja jõudma **30.oktoobriks 1990.a.** kohale aadressil

Eestirootslaste Kultuuri Selts,
"Fotovõistlus"
Postkast 85, 203170 Haapsalu, EESTI

Ära unusta iga pildi taha kirjutada oma märgusõna ja piltidega koos saata sama märgusõnaga kinnist ümbrikku oma nime ja aadressiga. **Auhinnad** püüame kokku seada sellised, mis püüdmist väärt. Kindlasti on nende hulgas asju, mida fotomees oma maal vabalt poest osta ei saa. **Parematest** piltidest teeme **näituse**, mida saab näha nii siin kui sealpool merd. Kui jõud, oskused ja olud lubavad ja häid pilte palju tuleb, püüame välja anda ka väikese albumi.

FOTOTÄVLING

EN VACKER SOMMARBILD

FRÅN ESTLANDS

SVENSKBYGDER

1990

Tack vare iordningställandet av **Rosleps kyrkogård**, **Nuckö folkskolas** jubileum, återinvigningen av **Ormsö kyrka**, **Dagödagar** och förbättrade resemöjligheter har Estland i år besökts av fler gäster av estlandssvenskt ursprung än under alla de föregående efterkrigsåren tillsammans taget. Och trots att videotekniken är på ohejdad frammarsch har man ännu inte glömt den vanliga kameran. På så sätt har även i sommar många sådana bilder tillkommit, som är av betydelse också för bredare kretsar. Samfundet för Estlandssvensk Kultur utlyser härmed en **fototävling** för att få reda på sommarens bästa bilder.

Villkoren är enkla: fotografiernas storlek skall vara **minst 18x24**, de skall ha tagits under **sommaren 1990** i **estlandssvenska bygder** och senast den **30 oktober 1990** skall de nå följande adress:

Samfundet för Estlandssvensk Kultur,
"Fototävling"
Box 85, 203170 Haapsalu, ESTLAND

Glöm inte att skriva din pseudonym på baksidan av varje bild samt att skicka ett slutet kuvert med samma pseudonym vilket innehåller ditt namn och adress. Vi skall göra vårt bästa för att få ihop **sådana priser** som gör det hela mödan värt. Av de bästa tävlingsbidragen skall vi sätta ihop en **utställning** som skall visas på båda sidor om Östersjön. Ifall vi får tillräckligt många bra bilder och vår förmåga och omständigheterna tillåter det, skall vi även försöka ge ut ett litet album.

FOTOVÕISTLUS

FOTOTÄVLING

ARHIIVDOKUMENTE NOARROOTSI KOOLIDE AJALOO KOHTA

Ervin-Johan Sedman
(algus vt. "RONOR" nr.3-4/1990)

Höbringi algkooli ajalugu (Ärakiri f.1908 n.1 s.109 lk.150)

Höbringi algkool.
Rikholdis Läänemaal
13 III 25 a.
N 120,

Koolivalitsusele Haapsalus.

Kooli ajalugu.

Kooli praegune ametlik nimi oli Höbringi 4-a kl. algkool Rikholdis. See kool sai kevadel aprilli kuus 1878 aastal walla poolt asutatud. Seda asutati aval. koolina. Esimesed õpetajad olid: Johan Dans, tema töötas siin 15 aastad (1878-1893) aastani, teine oli Gustaw Brandt kes oma 8 a. (1893-1901).a. siin oli töötanud kolme klassiga, nii kuidas see alguses sai sisse säätud, kolmas oli Hans Pöhl tema oli ainult kolm (3) aastad siin töötanud. Tema järel olid veel palju teis., kuna need ülahnimetatud kolm kõik esimesed õpetajad olid olnud. Õpetajad said Riigi poolt palka kuna, aga walla poolt said kõik kooli majanduslikud kulud kantud. Aastal 1921. sai kool ümbermuudetud 4-la klassilise algkooliks, kuna praegu siin nüüd töötab kahe õpet. jõuga.

Austusega.
Kooli juht.: E.Grönström /allkiri/.

Osmussaare algkooli ajalugu. (Ärakiri f.1098 n.1 s.109 lk.154)

Lääne Maakonnaavalitsus
Haridus osakonnale.

Teie kirjale 5 II s.a. N 97 wastuseks teatan:

Osmussaare algkool alustas esimest korda oma tegewust 15(28) oktoobril 1883 aastal kolme klassilise awaliku algkoolina. Tema asutajateks oliwad kohalikud lastewanemad, kelle poolt sai kutsutud õpetajaks Johan Nymann'i, semenaari haridusega. Hra Nymann'i juhatusel töötas kool wahetpidamata 10 aastat. Õpilaste arv oli 4-11 (iga üksiku õpeaasta kohta puuduwad teated). Kooli majanduslikud kulud kandis Eestimaa Ew. Luth. Konsistoorium kes ka õpetaja palga 100 rubla aastas maksis.

NÅGRA ARKIVDOKUMENT ÖVER NUCKÖ SKOLORS HISTORIK

av Ervin-Johan Sedman
(fortsättning från RONOR 3-4/1990)

Höbrings folkskolas historik (avskrift f.1098 n.1 s.109 sid.150)

Höbrings folkskola
Rickul, Vik
13 III 1925
No 120

Till Skolförvaltningen i Hapsal

Skolans historik

Skolans nuvarande officiella benämning är: Höbrings 4-åriga folkskola i Rickul. Skolan grundades i april, våren 1878 av kommunen som en allmän skola. De första lärarna var: Johan Dans som arbetade här i femton år (1878-1893), näste var Gustav Brandt som med sina åtta tjänsteår (1893-1901) bedrev en tre-årig skola, såsom det från början var ordnat. Den tredje var Hans Pöhl, han arbetade här endast tre (3) år. Efter honom kom många fler, men de tre ovan-nämnda var de första lärarna. Staten betalade lön åt lärarna emedan kommunen stod för skolans ekonomiska behov. 1921 ombildades skolan och blev en 4-årig folkskola, varför nu två lärare arbetar här.

Högaktningsfullt
Skolans rektor: E.Grönström /namnteckning/

Odinsholms folkskolas historik (avskrift f.1098 n.1 s.1 sid.154)

Viks landskapsstyrelse
utbildnings-avdelningen.

Som svar på crt brev den 5 II innevarande år ref. No 97 kan jag meddela:

att Odinsholms folkskola började sin verksamhet den 15(28) oktober 1883 som en tre-årig allmän folkskola. Initiativtagare var föräldrarna i trakten vilka också kallade in den seminarieutbildade Johan Nyman som lärare. Under ledning av herr Nyman, fungerade skolarbetet utan avbrott i tio år och elevantalet var 4-11 (uppgifter om enskilda läsår saknas). Estlands Evangelisk Lutherska Konsistorium täckte skolans utgifter samt betalade lärarens lön som var 100 rubel om året. Efter att herr Johan Nyman avgått från sin tjänst 1893 stängdes skolan och förblev stängd till hösten 1910. Då återupptogs

Pääle Hra Johan Nymann'i lahkumist 1893 a. jai kool seisma ja seisis kuni 1910 a. sügiseni. Siis algas ta jälle tegewust Johannes Timmermann'i juhatusel kel oli Haapsalu Nikolai kooli haridus. Õpetaja palga 120 rubla aastas ja majanduslikud kulud kattis Rootsi haridusselts Eestimaal. Kool töötas ainult üks õpeaasta 3 klassiga, 12 õpilasega.

Kolmat korda alustas kool oma tööd 26 septembril 1921 aastal lastewanemate poolt ehitatud uues majas. Õpetajaks kutsuti Johannes Dans'i ühtlasi juhatajaks kes oma hariduse saanud Haapsalu Nikolai koolis. 1921/22 õpeaastal töötas kool 2 klassiga, 1922 a. muudeti kolme ja 1923 a. nelja klassiliseks. Õpilasi oli 1921/22 õpea. 16; 1922/23 õpea. 18; 1923/24 õpea. 17; 1924/25 õpea. 14. Kooli majanduslikud kulud kannawad lastewanemad, osalt Rikholdi wallawalitsus.

Õpetaja palga 6138 marka kuus maksab riik ja Lääne maakonnawalitsus.

Aasta päewa kindlaks määramiseks panen ette kooli asutam. päewa 28 oktoober.

11 märts 1925 a.
N 9.

Johannes Dans /allkiri/
Koolijuhataja

Roslepa algkooli ajalugu

(Äraskiri f.1098 n.1 s.109 lk. 158-159)

Roslepa kool
Rikholdi vald
12 märtsil 1925 a
N 8.

Lääne -maak. Koolivalitsusele Haapsalus

Saadan siinjuures Roslepa algkooli ajaloo lühikene kokkuvõte. Ülepea on see liig puudulik ja ei too selget pilti kooli ajaloost. See oleneb sellest, et kooli arhiivisi ei leidu tarvisminevat materjali: õp. A.Heymani ajal, kes nüüd surmud, on kooli arhiiv kaduma läinud ja ei võimalda nagu tähendatud täieliku ajalugu kirjutada. Kohaliku elanikudelt ja valla valitsuselt ei saa mingit isearaliku seletusi selle jaoks.

Koolijuhataja A.Neymann /allkiri/.

Rikholdi valla Roslepa algkooli ajaloo lühikene kokkuvõte.

Praegune Roslepa avalik IV kl. algkool asutati Roslepa ja Spithamni külade poolt kevadil 5.märtsil 1900 aastal kolme kl. aval. algkoolina. Kool algas oma tegevust 2 novembril 1901.a., kus esimine õp.-juhataja oli Passlepa valla kodanik Johan Tomti valla kooli haridusega. Valiti Rikholdi valla nõukogu poolt palgam. 100 (vene rubla) aastas. Töötas nimetatud kooli peal 1901-1903 a.kevadeni, mille järel omal soovil lahkus kooli pealt. Peale õp. Tomti valiti R.-vallavalitsuse poolt sügisel 1903 a. õp.-juh. Nikolai Blees, Haapsalu III kl. linna algkooli haridusega palgam. 110 rubla aastas. Töötas 1903-1905 a. kevadeni. Lahkus nimetatud kooli pealt omal palvel. Sügisel 1905 a. valiti R.-valla nõukogu poolt õp.-juh. Karl Barudd, Haapsalu II kl. vene Nikolai II kooli haridusega. Oli ametis 3.a. s.t. 1905 a. kuni 1908 a. süg. Lahkus nõrga tervise pärast. Palk samuti, 110 rubla

skolarbetet av Johannes Timmerman, utbildad vid Nikolaiskola i Hapsal. Lärarens lön och de ekonomiska utläggerna täcktes av svenska bildningsförbundet (Svenska Odlingens Vänner?, red.) i Estland. Skolan fungerade endast ett år med 12 elever i 3 klasser. Skolans arbete återupptogs för den tredje gången den 26 september 1921 i en skolbyggnad som var uppförd av föräldrarna. Johannes Dans installerades som lärare och rektor, utbildad vid Nikolaiskolan i Hapsal. Läsåret 1921/22 fungerade skolan med två klasser, 1922 blev skolan tre-årig och 1923 blev den fyra-årig. Elevantalet var läsåret 1921/22 16, 1922/23 18, 1923/24 17, 1924/25 14. Skolans utgifter bärs, dels av föräldrarna, dels av Rickul kommunstyrelse.

Lärarens lön om 6138 mark i månaden betalar staten och Viks landskapsstyrelse.

Till skolans årsdag föreslår jag den 28 oktober dvs skolans grundläggningsdag.

11 mars 1925
No 9

Johannes Dans /namnteckning/
rektor

Historik över Rosleps folkskola

(Avskrift f.1098 n.1 s.109 sid.158-159)

Rosleps skola
Rickul kommun
12 mars 1925
No 8.

Viks skolstyrelse i Hapsal

Härmed översänder jag en kort sammanfattning av Rosleps folkskolas historik. Emellertid är den bristfällig för att ge en tydlig bild av skolans historia. Detta beror på att det i skolans arkiv inte finns behövligt material. På den nu i bortgångne lärare A.Heymans tid, försvann skolans arkiv, vilket innebär att någon fullständig historik inte kan ges. Av varken lokalbefolkningen eller kommunstyrelsen har några kompletterande fakta gått att erhålla.

Rektor A.Nyman /namnteckning/

En kort sammanfattning av Rosleps folkskolas historik, Rickul kommun.

Rosleps nuvarande 4-åriga allmänna folkskola grundades den 5 mars våren 1900 och var en tre-årig allmän folkskola. Skolarbetet började den 2 november 1901, den förste läraren var Johan Tomti, utbildad i kommunskola, från Pasleps kommun. Rickul kommunstyrelse hade bestämt lönen till 100 (ryska rubel) om året. Han arbetade vid nämnda skola 1901-1903 varefter han på egen begäran lämnade skolan.

Som efterföljare till Tomti valde R. kommunstyrelse, hösten 1903 Nikolai Blees utbildad vid Hapsal stads tre-åriga folkskola till ny lärare-rektor, lönen var 110 rubel om året. Han arbetade från 1903 till våren 1905, då han lämnade skolan på egen begäran. Hösten 1905 valde R. kommunstyrelse Karl Barudd till lärare-rektor, han var utbildad vid 2-åriga ryska Nikolaiskolan i Hapsal. Han blev

aastas. Tema järelkaija Aleksander Timmermann; Haapsalu III kl. linna kooli haridusega, valiti 1908 a. sügisel R.-valla nõukogu poolt palgam. 120 rubla aastas. Töötas 1908 a. sügisest saadik kuni 1916 a. kev. Lahkus koolipõhult nõrga tervise pärast. Öpe-aasta 1916/17. valiti ajutiseks asetäitjaks Joh. Mans'i, algkooli haridusega 8 rubla kuus palgam. Lahkus selsammal aastal detsembri kuul, kus uueks õp. asetäitjaks valiti Erik Thomsson Haapsalu II kl. vene Nikolai II. kooli haridusega palgam. 8 rubla kuus. Lahkus 1917 a. kevadil. Sügisel 1917 a. valiti R.-valla nõukogu poolt Kloostri valla kodanik Albert Palmkron ministeeriumi kooli haridusega, 125 rubla a. palgamääraks. Sügisel 1918 a. valiti uus õp. juh. R.-valla nõukogu poolt Aleksander Heyman Haapsalu II kl. vene Nikolai II kooli haridusega. Kevadil 1920 a. sai surma miini plahvatuse tagajärjel. Selsammal aastal sügisi valiti aj. asetäitjaks prl. Maria Timmermann R. vallanõukogu poolt valla kooli haridusega. Sügisel 1921 a. lahkus nimetatud kooli pealt ja läks üle Bergsby algkooli peale kus ka praegu töötab. Selsammal sügisel 1921 a. valiti Rikholdi vallanõukogu poolt õpetajaks-juhatajaks Arvid Nyman'i Haapsalu III kl. linna algkooli haridusega.

Kooli tegevuse algust kuni käesoleva ajani, on majanduslike kulud kannund Rikholdi vald. Esimise töötamise aastal s.o. 1901/02. oli koolis 33 õpilast. Kolme klassiga kool töötas kolme klassi komplektiga kuni 1921 sügis. Selsammal sügisel 1921 a. otsustas ja kiideti heaks vallanõukogu koosolekul avada neljandat klassi juurde Rooslepa kooli. Sellest ajast on kool töötanud 4 klassiga kelle õpetajaks-juhatajaks on Arvid Nyman.

Rooslepas 12 märtsil 1925 a.
Koolijuhataja A.Nymann /allkiri/.

Bergsby kooli ajalugu

(Ärakiri f.1098 n.1 s.109 lk.151-153)

Bergsby algk.
9 III 1925 a
N 32
Rikholdi wald

Lääne-Maakonna Kooliwalitsusele

Siin juures esildades Bergsby algkooli kohta teated Teie kirja weebuari kuu s.a. N 97 peale all järgnevalt.

Bergsby algkool asutati 1901 a endise "Kolswe" walla kooli asemel. Samal aast. 23 oktoobril on kool selleaegse kooliõpetaja Willem Ambrusi poolt Koltswest - Bergsby üle toodud ühes õpilastega. ning kogu inwentaariga. On leida selleaegse arhiivides, et eelnimetatud kuu päeval on kool oma õpetööd alganud piduliku aktusega, kus wahet pidamata kuni seniajani töötab. Ülemaal toodud andmed arwesse wõttes, palub Bergsby algkooli ringkond nimetatud kooli aasta päewaks määrata 23 oktoober kui kooli asutamise päew.

Koolijuhataja M.Appelberg /allkiri/
Hoolekogu liikmed K.Treiberg, J.Milberg, M.Brunberg /allkirjad/

Bergsby algkooli ajaloo kirjeldus.

Bergsby algkool asutati 1901 a 23 oktoobril awaliku rootsi algkoolina Rikholdi walla poolt. Esimine koolijuhataja ja üksik õpetaja Bergsby algkoolis oli Willem Ambrus, ministeeriumi

kuvar i tjanst i 3 år, dvs från 1905 till hösten 1908. Han lämnade sin tjanst pga vacklande hälsa. Även hans lön var 110 rubel om året. Hans efterträdare, Aleksander Timmerman, utbildad vid Hapsal stads 3-åriga skola, valdes hösten 1908 av R. kommunstyrelse och fick 120 rubel om året i lön. Han arbetade från hösten 1908 till våren 1916, skälet till att han lämnade tjänsten var svag hälsa. För läsåret 1916/17 valdes Joh. Mans, med folkskoleutbildning som tillfällig ersättare med 8 rubel i månaden i lön. Han slutade våren 1917. Hösten 1917 valde R. kommunstyrelse Albert Palmkron från Kloster kommun. Han var utbildad vid ministerieskolan och fick 125 rubel i lön. Hösten 1918 valde R. kommunstyrelse en ny lärare- rektor, det blev Aleksander Heyman med utbildning från 2-åriga Nikolai skola i Hapsal. Våren 1920 blev han dödad i en min-explosion. Samma höst valde R. kommunstyrelse frk. Maria Timmerman, med kommunscoleutbildning till hans tillfälliga efterträdare. Hösten 1921 lämnade hon nämnda skola och började undervisa i Bergsby skola, där hon är kvar än idag. Samma höst valde Rickul kommunstyrelse Arvid Nyman, utbildad vid Hapsal stads 3-åriga folkskola till lärare-rektor. Från grundandet av skolan till dags dato har de ekonomiska utgifterna burits av Rickul kommun. Första arbetsåret, dvs 1901/02 gick 33 elever i skolan. Den tre-åriga skolan fungerade med tre klasser till hösten 1921. Samma höst 1921 bestämdes och godkändes, på ett kommunstyrelsemöte att en fjärde klass skulle öppnas i Rosleps skola. Från den tiden har skolan bedrivit undervisning för 4 klasser och dess lärare-rektor är Arvid Nyman.

I Roslep den 12 mars 1925
Rektor Arvid Nyman /namnteckning/

Bergsby skolas historik

(avskrift f.1098 n.1 s.109 sid.151-153)

Bergsby folkskola
9 III 1925
No 32
Rickul kommun

Till Viks skolförvaltning

Som svar på ert brev no 97 från februari, innevarande år över-sändes härmed uppgifter om Bergsby folkskolas historik.

Bergsby folkskola grundades 1901 för att ersätta Kolsve kommunskola. Den 23 oktober samma år flyttade Kolsve skolas dåvarande lärare Willem Ambrus tillsammans med eleverna och hela inventariet till Bergsby skola. Enligt den tidens arkivdokument hölls en festlig invigningsceremoni för att markera skolarbetets början. Skolan har sedan dess fungerat utan avbrott. På grundval av ovanstående ansöker Bergsby folkskolas krets att få utse den 23 oktober till skolans grundläggningdag.

Rektor: M.Appelberg /namnteckning/
Skolrådets medlemmar: K.Treiberg, J.Milberg, M.Brunberg /namnteckningar/

Sammanställning av Bergsby folkskolas historik

Den 23 oktober 1901 grundades Bergsby allmänna folkskola av Rickul kommun. Den förste läraren och tillika rektor var Willem Ambrus, utbildad vid ministerieskolan. Hans lön betalades av kom-

aseel haridusega. Sel perioodil hakkasid rahvas jaotama, Kõrre-
kõlde ja valdustus. Ka muud muudatused koolis kandis wald.
Kool algas oma tegevust 1901 a 27 oktoobril, 3 klassiga koonda-
tud liite ruumi, ühes 28 õpilasega. Ambrus kui esimene kooli ju-
hataja ja üksik õpetaja töötas ilma mingil muudatusel 4 õpiaasta.
Järgmiste õpilaste arwudega: 1902/3 a 26 õpil., 1903/4 a 24
õpil., 1904/5 a 26 õpil. kus ta 16 aprillil 1905 a juhtima ja õpeta-
ja ameti maha maha pannes walla põllupidajaks astus. Kooli põl-
lu edasiharimist ja õpetöö jätkamist on koolijuhataja ja üksik
õpetajaks astunud Rudolf Timmermann Haapsalu Wene Nikolai
kooli haridusega 15 oktoobril 1905 a ja tegutsenud kuni 16 aprill.
1908 a järgmiste õpilaste arwudega: 1905/6 a. 25 õpil., 1906/7 a.
27 õpil., 1907/8 a. 15 õpil. Wahemaal 1908/9 a käis Timmermann
Rootsimaal põllutöö koolis haridus läendamas, kus tema kohu-
sed täitis sell ajal Nikolaus Blees, nussugusel õpiaastal oli 22
õpil. 15 oktoobril 1909 a. asus Rudolf Timmermann oma en-
dise ameti kohuste täitmisele ja jätkas õpetöö ühes 21 õpil. kuni
31 oktoobrini 1910 a ilma muude muudusteta. Sama aastal 1 no-
wembril on juhatajaks ja üksiku õpetajaks Bergsby 3e klassile
algkooli peale astunud Karl Freimann Haapsalu Wene Nikolai
kooli haridusega ja õpetöö jätkanud kuni 1912 a. järgmiste õpil.
arwudega 1910/11 a. 30 õpil., 1911/12 a 33 õpil. kus Freimann
31 oktoobril 1912 a oli sunnitud ametit maha panema ja sõjawäe
teenistusse astuma. 1912 a 1 nowembril on kooli juhatajaks ning
üksik õpetajaks määratud Arwid Nymann, Haapsalu linna kooli
2 klassilise haridusega. Wõimane tegutsenud kuni 13 aprillini
1913 a ühes 33 õpilasega. 1913 a 15 oktoobriks on sama kooli
õpetajaks astunud Maria Blees, Haapsalu linna kooli haridusega
tegutsinud kuni 31 jaanuarini 1914 a. kus ta mõnesugusel põh-
justel ametist lahkunud. 1 webruaril sama aastal on kooli juha-
tajaks ning ka üksik õpetajaks astunud Herman Blees Haapsalu
linna kooli haridusega ja kooli tööd jätkanud kuni 30 aprill. sa-
mal aastal ühes 30 õpil. kus ta haiguse tõttu lahkus. 1914 a. 15
oktoobril on sama kooli õpetajaks walitud Anton Westerberg,
Haapsalu Wene Nikolai kooli haridusega ja õpetöö jätkanud kuni
16 aprillini 1915, - 36 õpil., 1915 a oktoobrist on kooli õpetajaks
ning juhtijaks määratud Johannes Dans, Haapsalu Wene Nikolai
3 klassi haridusega ja töötas sama kooli peal kuni 2 aprill. 1916 a
29 õpil. 1916 a. 15 novembril on Bergsby algkooli juhtijaks
walitud Anton Fagerlund, Haapsalu Wene Nikolai kooli hari-
dusega kus tegutsenud sama kooli peale kuni Wene wõimude lõ-
puni s.o. 1918 a. ning ka Eesti Walitsuse ajal kuni 1921 a 31
maini järgmiste õpilastega 1916/17 a. 34 õpil., 1917/18 a. 31
õpil., 1918/19 a 27 õpil., 1919/20 a 31 õpil., 1920/21 a 35
õpilasega. Bergsby algkooli algusest kuni 1921 a. on töötanud 3
klassiga ja ilma muude muuduste peale õpetajate wahetustega.
1921 a. sai üldiste korraldusel walla algkoolid nelja klassiliseks
koolideks muudetud, kus endise Bergsby 3 klassi algkooli ase-
mel tegutsema kaks 4 klassiline algkool sama nime all.
Silmaspidades, et kooli ruumid 4 klassi jaoks weiksed olid sai
kooliwalitsuse korraldusel Bergsby ja Rooslepa, kui ligistiku,
koolid koondatud nii, et Bergsby algkooli ruumides töötama jät-
ta 2 esimest klassi ja Rooslepa algkooli ruumides paigutada 3.4
kl. mis sarnase korras seiaajani töötab. Bergsby algkooli juhtjaks
ning üksik õpetajaks sai walitud Maria Timmermann - (Appel-
blom) Soome Malmi l. "Akadecmia" kooli haridusega 18 sep-
tembril 1921 a kus tegutsenud 1921/22 a 61 õpil., 1922/23 a. 43
õpil., 1923/24 a. 35 õpil., 1924/25 a 35 õpil. ning praegu jätkab
õpe töö.

M.Appelblom /alkiri/
Kooli juh.

ruumid, sen war både 1 kengar och 1 natura. (kontinuum) samt 30
bostad, bränslie och belysning tillsammans med andra ting. Freimann
lämnade sitt arbete den 23 oktober 1901 med 3 klasser innehållande
samma rum och bostad av 28 elever. Ambrus arbetade som skolans
förste rektor och ensam lärare i 4 läsår, utan förändringar i tjänsten.
Antalet elever var följande: 1902/3 26 elever, 1903/4 24 elever,
1904/5 26 elever. Den 16 april 1905 lämnade han sin tjänst som
lärare och rektor och blev istället jordbrukare i kommunen. Rudolf
Timmerman, med utbildning från den ryska Nikolaiskolan i Hapsal,
fortsatte att bruka skolans åker samt tog över ledningen av skol-
arbetet den 15 oktober 1905 och blev kvar till den 16 april 1908,
med följande antal elever: 1905/6 25 elever, 1906/7 27 elever,
1907/8 15 elever. Perioden 1908/9 var Timmerman i Sverige för att
komplettera sin utbildning vid en jordbruksskola. Han ersattes av
Nikolaus Blees, 22 elever gick i skolan detta läsår. Den 15 oktober
1909 återkom Rudolf Timmerman i sin gamla tjänst, för att uppfylla
sina tidigare förpliktelser. Han blev kvar till den 31 oktober. Den
1 november samma år, installerades Karl Freiman i tjänst som
rektor och ensam lärare i Bergsby tre-åriga skola. Han var utbildad
vid den ryska Nikolaiskolan i Hapsal och blev kvar i tjänst till 1912.
Elevantalet var följande: 1910/11 30, 1911/12 33. Freiman lämnade
sin tjänst den 31 oktober 1912 då han tvingades ta värvning. Den
1 november 1912 utnämndes Arwid Nymann, med utbildning från
Hapsal stads tre-åriga skola, till skolans rektor och lärare. Den sist-
nämnde var verksam till den 13 april 1913, elevantalet var 33.
Maria Blees, utbildad vid Hapsal stads skola trädde i tjänst den
15 oktober samma år och blev kvar till den 31 januari 1914 då han
slutade av olika skäl. Den 1 februari samma år blev Herman Blees
med utbildning från Hapsal stadsskola skolans rektor och lärare å
30 elever. Han blev kvar i tjänst till den 30 april, då han pga sjuk-
dom var tvungen att sluta. Anton Westerberg, med utbildning från
ryska Nikolaiskolan i Hapsal valdes till skolans lärare den 15
oktober. Han blev kvar i tjänst till den 16 april 1915 och eleverna
var 36. Johannes Dans utbildad vid ryska Nikolaiskola i Hapsal
utnämndes till lärare och rektor från oktober 1915 han hade 29
elever och arbetade vid skolan till den 2 april 1916. Anton
Fagerlund, utbildning från den ryska Nikolaiskolan, valdes till
Bergsby folkskolas lärare och rektor den 15 november 1916 och
stannade till det ryska väldets slut, dvs till 1918 samt under Estlands
regering och slutade den 31 maj 1921. Antalet elever var: 1916/17
34 elever, 1917/18 31 elever, 1918/19 27 elever, 1919/20 31 elever,
1920/21 35 elever. Från skolans grundande till 1921 var Bergsby
folkskola 3-årig och fungerade utan andra förändringar än byte av
lärare. Enligt de allmänna bestämmelserna blev kommunens skolor
4-åriga 1921. Istället för Bergsby tidigare 3-åriga folkskola, började
nu två skolor fungera under samma namn. Med tanke på att loka-
lerna inte räckte för 4 klasser slogs de närliggande Bergsby och
Rosleps skolor ihop så att de 2 första klasserna fick bli kvar i
Bergsby skolas lokaler och klass 3 och 4 placerades i Rosleps skola.
Denna ordning gäller än idag. Till Bergsby folkskolas rektor och
lärare valdes den 18 september 1921 Maria Timmerman
(Appelblom) utbildad vid Malm akadem i Finland, och ännu inne-
har samma tjänst. Antalet elever har varit, 61 1921/22, 43 1922/23,
35 elever 1923/24 och 35 elever 1924/25.

M.Appelblom /namnteckning/
skolans rektor

Spithamni algkooli ajalugu

(Ärakiri f.1098 n.1 s.109 lk.155)

Spithamni algk.
Rikholdi v.
10 märts 1925 a.
N 3.

Läänemaakonna Kooliwalitsusele

Wastuseks Teie kirjale 8/II s.a. N 97. kooli ajaloost teatan:

1. Spithamni algkool
2. asutatud 12 nowembril 1919 a.
3. awaliku algkoolina.
4. Spithamni külakond
5. Esimine koolijuhataja ja õpetaja oli Johannes Dans
6. Õpetaja palga maksis riik ja Lääne maakonna walitsus kuna majanduslikud kulud kandis osalt Rikholdiwalla walitsus, osalt Spithamni külakond
7. Õpilaste arw esimesel kooliaastal oli 22 ja klasside arw 3.
8. 1921 aastal 31 juulist lahkus koolijuhataja ja õpetaja kohalt J.Dans. Tema asemel waliti Herman Söderholm, kes kuni käesolewa ajani koolis töötab.

1921. aastal asutati ka kooli juurde neljas õpeaasta. Kolm aastat asus kool küla palvemajas, mis täesti koolil kõlbmata oma kitsa ja külma ruume pärast. Õpetaja korter puudus täesti.

1920 aastal asusid külamehed uue koolimaja ehitamisele ja kahe aasta pärast oli uus koolimaja valmis. Kool asus uude mai- ja 6. detsembril 1922 a.

Seega oleks meie noore kooli ajaloo tähtsamad sündmused kirjeldatud, kuid kooli asutamise kuu päew ei ole mul kindlasti teada, kuna sellekohased andmed kooli arhiivis puuduvad. Et kool 12.nov. asutatud seda tõendawad tolecaegsed kooli hoolekoogu liikmed.

Palun kooli aastapäewaks 12 november kindlaks määrata.

Spithamni algkooli juhataja H.Söderholm /alkkiri/

(Järgneb)

Spithamns folkskolas historik

(avskrift f.1908 n.1 s.109 sid.155)

Spithamns folkskola
Rickul k.
10 mars 1925
No 3

Till Viks skolstyrelse

Som svar på ert brev No 97 från den 8/II innevarande år, kan jag meddela följande om skolans historik.

1. Spithamns folkskola
2. grundades den 12 november 1919
3. som en allmän folkskola
4. Spithamns byalag
5. Den förste läraren-rektorn var Johannes Dans
6. Staten och Viks landskapsstyrelse betalade lärarens lön, övriga utgifter bars dels, av Rickul kommun dels, av Spithamns byalag.
7. Skolan hade tre klasser det första läsåret och antalet elever var 22.
8. Den 31 juli 1921 slutade J.Dans. I hans ställe valdes Herman Söderblom som fortfarande innehar tjänsten.

1921 tillfördes även en fjärde klass till skolan. I tre år använde skolan bönc husets trånga och mörka lokaler, som egentligen inte passade för skolarbete. Lärarbostad saknades också helt.

1920 började byn bygga ett nytt skolhus, vilket stod klart två år senare. Detta invigdes den 6:e december 1922.

Härmed är de viktigaste händelserna i skolans historik nedtecknade, trots detta är skolans grundläggningsdatum för mig okänt ty uppgiften saknas i skolans arkiv. Medlemmarna i den tidens skolråd intygar dock att skolan grundades den 12 november.

Jag ber därför att den 12 november säkerställs som skolans årsdag.

Spithamns folkskolas rektor H.Söderblom /namnteckning/

(fortsättning följer)

Koolipoisse Osmussaarest
Skolpojkar från Odinsholm

Foto: Elmar Ambos

NOARROOTSI GÜMNAASIUM ALUSTAS

1.septembril oma esimese klassiga. Need 20 neidu ja 10 noormeest, kes on siin pildil oma klassijuhataja Malle Antsmäega, tahavad õppida rootsi keelt ja põhjamaade kultuuri lisaks kõigele sellele, mida kõik Eestimaa keskkooliõpilased õppima peavad. On hea meel, et paljud neist on eestirootsi päritolu ja saavad nii oma esivanemate keele selgeks.

Rootsi keelt hakkab sellest õppeaastast õpetama Soome Haridusministeeriumi välislektorina Virve Kuula.

Külastatena olid gümnaasiste ja kooliperet tervitamas Rootsi konsul Tallinnas Håkan Damm koos abikaasa Ullaga, Lääne maakonna volikogu esimees Toomas Vilosius, maavanem Andres Lipstok ja palju teisi. Noarrootsi rahva poolt ütlesid häid soove vallavanem Ülo Kalm, kolhoosiesimees Vladimir Belovas, kirikuõpetaja ja kooli usuteaduse õpetaja Leevi Reinaru ja muidugi kooli sädelev direktor Laine Belovas.

Eestirootslaste Kultuuri Seltsi ja Svenska Odlingens Vänneri poolt sai iga gümnaasist kingituseks väikese rootsikeelse entsüklopeedia.

NUCKÖ GYMNASIUM ÖPPNADE

den 1 september sin första klass. Dessa 20 flickor och 10 ynglingar, som är här på bilden med sin klassföreståndarinna Malle Antsmäe, vill utöver allt det, som alla estniska gymnasieelever måste läsa, även studera svenska språket och nordisk kultur. Det är glädjande att många av dem är av estlandssvenskt ursprung och kommer således lära sig sina förfäders språk. För undervisningen i svenska skall från och med det här läsåret svara Virve Kuula som är Finlands undervisningsministeriums gästlektor.

Skolan och de nybakade gymnasisterna hälsades av svenske konsulin i Tallinn Håkan Damm med maka Ulla, ordföranden i landskapsfullmäktige Toomas Vilosius, landshövding Andres Lipstok och många andra. Av nucköborna framfördes välgångsönsknningar av kommunordföranden Ülo Kalm, kolchosordföranden Vladimir Belovas, prästen och läraren i religionskunskap Leevi Reinaru och naturligtvis den charmiga rektorn Laine Belovas.

Samfundet för Estlandssvensk Kultur och Svenska Odlingens Vänner gav varje gymnasist en present i form av Bonniers lilla uppslagsbok.

HELMUT PIIRIMÄE

60

8. septembril sai 60-aastaseks meie nimekaimaid ajaloolasi, Tartu Ülikooli ajaloo-osakonna dekaan, üldajaloo kateedri professor, Uppsala Ülikooli audoktor, ajaloodoktor Helmut Piirimäe.

Võib polemiseerida, kas inimese erialahuvi määrab sünnikoht, kuid prof. Piirimäe puhul on see tähendusriikas - nimelt Pölsamaa, Liivimaa ainsa kuninga hertsog Magnuse residents. Kuid igal juhul sai H. Piirimäest 1950. aasta sügisel ajaloo osakonna tudeng. Ta lõpetas Ülikooli 1955. a. kiitusega, läks tööle Ajalooarhiivi, astus kaugõppeaspirantuuri ning 1956. aasta sügisel sai üldajaloo kateedri õppejõuks. Usume, et kõigil järgnevatel aastakümnetel lõpetanud ajaloo-üliõpilastel on käibel põnevaid muhedaid meenutusi ja pajatusi prof. Piirimäest - alates loengutest kuulnud "igavasse teksti" poetatud õpetussõnadest ajaloo ja kaunite naiste kohta kuni menukate ühislaulmisteni professorite Piirimäe ja Vahtre eeslaulmisel.

Õeldu täiendab ja kaunistab H. Piirimäe suurt tööd teadlasena. Tema uurimistöös põhisuuna avavad 1962. a. kaitsitud kandidaadiväitekirj "Vene-Eesti majanduslikud suhted ja Narva kaubandus a. 1661-1700" ning 1974. a. kaitsitud doktoriväitekirj "Rootsi riigimajandus Baltimaail XVII sajandil".

H. Piirimäel on väga suured teened Tartu Ülikooli vanema ajaloo uurimisel, tema on suure koguteose "Tartu Riikliku Ülikooli ajalugu" Rootsi aega käsitleva osa autor. Tema oli üks eestvõitlejaid, kes paigutas Tartu Ülikooli asutamise 1632. aastasse.

H. Piirimäe teadushuvid on suunatud Põhjamaadele. Tartu Ülikoolil on põlisel sidemel Skandinaaviamaade ülikoolidega ning prof. Piirimäel on suured teened nende arendamisel. Just prof. Piirimäe on koolitanud hulga ajaloolasi-skandinaviste, olnud nende esimeste teadustööde suunajaks, õpetajaks, väitekirjade juhendajaks ja asjalikuks oponendiks. Eestis viljeldavaid skandinavistika suundi saab paljuski jälgida Tartus ilmuva "Skandinaavia kogumiku" lehekülgedel (ilmub 1956. aastast, peatoimetaja aastast 1978 H. Piirimäe) ja samuti Tartu Ülikoolis aastal 1963 alguse saanud Skandinaaviamaade ja Soome uurimise üleliiduliste teaduslike konverentside materjalides. Konverentside üheks korraldajaks ja seal esinejaks on alati olnud H. Piirimäe. "Skandinaavia kogumik" on ka välismaal alati tähelepanu leidnud.

Eestirootslaste Kultuuri Seltsi asutamisel valiti prof. Helmut Piirimäe seltsi auliikmeks. See oli austus- ja tänuavalduseks teadustöö eest eestirootslaste ajaloo alal. Tänu temale on seltsi Tartu osakonnas kujunemas sama tulemuslik akadeemiline tegevus nagu kunagises Akadeemilises Rootsi-Eesti Seltsis.

Suur töökoormus hoiab Helmut Piirimäed kadestamisväärselt heas vormis õppejõuna, teadlasena, seltskonna- ja ühiskonnategelasena ja kindlasti muudelgi aladel.

Soovime juubilarile, et ikka jääks samaks "meie omaks", et tal jätkuks tervist, aega puhkuseks ja tööks, jaksu uue põlvkonna ajaloolaste koolitamisel.

Kollegid Tallinnast ja seltsikaaslased.

Den 8 september fyllde en av våra mest namnkunniga historiker, dekan för Tartu universitetets historiska fakultet, professor i allmän historia, Uppsala universitets hedersdoktor, historiedoktor Helmut Piirimäe.

Det kan visserligen diskuteras om människans intressen bestäms av hennes födelseort, men i professor Piirimäes fall kan man ändå säga att födelseorten inte är helt betydelselös i sammanhanget. Han är nämligen född i Pölsamaa, staden där Livlands enda konung, danske hertigen Magnus hade sitt residens. Hur som helst, på hösten 1950 blev Helmut Piirimäe student vid Tartu universitetets historiska avdelning. Han avslutade universitetet 1955 cum laude, tog anställning på Historiska arkivet, började skriva på en licentiatavhandling och på hösten 1956 blev han lärare vid institutionen för allmän historia. Det är mycket sannolikt att alla de historiker som fått sin utbildning under de påföljande decennierna har en del trevliga och roliga minnen om professor Piirimäe - alltifrån lärdomar om historia och fagra kvinnor, som förskönade de "tråkiga föreläsningarna", till populära allsångafstär som leddes av de nuvarande professorerna, Helmut Piirimäe och Sulev Vahre.

Det oavsagda kompletterar och förskönar Helmut Piirimäes stora forskargärning. Huvudinriktningen i hans forskningsverksamhet yppas av licentiatavhandlingen "Rysk-estniska handelsförbindelser och handel i Narva under åren 1661-1700", vilken disputerades 1962, och doktorsavhandlingen "Det svenska rikets ekonomiska verksamhet i Baltikum på 1600-talet", som han disputerade på år 1974.

Helmut Piirimäe har ovärderliga förtjänster i utforskningen av Tartu universitetets äldre historia, han är författare till den del av samlingsverket "Tartu universitetets historia" som handlar om den svenska tiden. Han var också en av dem tack vare vars insatser det erkändes på nytt att Tartu universitetets historia går tillbaka till 1632.

Helmut Piirimäes intresse som forskare bär en uppenbar nordisk prägel. Tartu universitet har sekelgamla förbindelser med Nordiska universitet och i vidare utvecklandet av dessa förbindelser har professor Piirimäe stora förtjänster. Det är han som har utbildat ett betydande antal historiker som ägnat sitt intresse åt Norden, han har varit deras första läromästare, handledare för deras avhandlingar och förstås också en sakkunnig opponent. De inriktningar av skandinavistik som odlas i Estland kan man i betydande utsträckning följa i "Skrifter om Skandinavien", som utges sedan 1956 (chefredaktör sedan 1978 Helmut Piirimäe), och likaså i handlingar av allunionella konferenser för skandinavistik. En av arrangörerna av dessa konferenser och deras fördragshållare har alltid varit Helmut Piirimäe. "Skrifter om Skandinavien" har bemötts med intresse också i utlandet.

När Samfundet för Estlandssvensk Kultur 1988 grundades valdes professor Helmut Piirimäe till dess hedersmedlem. Det var ett uttryck för hans förtjänstfulla insatser inom utforskningen av estlandssvenskarnas historia. Tack vare honom håller verksamheten i Samfundets Tartuavdelning på att bli lika resultatrik som i Svensk-Estniska Samfundet vid Tartu universitet före kriget.

Den enorma arbetsbördan håller Helmut Piirimäe i en avundsvärd god form som lärare, forskare, som en aktivist i samhället och förstås också på alla andra områden.

Vi framför vår önskan att jubilaren även i fortsättningen förblir en folkets man och att han har tid för både vila och arbete, kraft för utskolningen av en ny generation av historiker.

Kolleger från Tallinn och medlemmar i samfundet.

OOTAMINE EI OLE PIKK, KUI OODATA ON MIDAGI HEAD

Oli väga ilus, kui tulime 16.juuli õhtul Bräkne-Hoby rahvaulikooli.

Kool oli nagu vana inglise loss, uhke, luuderohi haljendamas seinad. Lossi ümber park, maja ees ja ümberringi palju lilli. Nii-
detud muru. Lauad ja toolid pargis puude all söögisaali sisse-
pääsu ees. Kooli taga kaheksa väikest maja, kus õpilased elavad. Majad on kenad, roosid trepi ees. Majade taga algab mets.

Sain toa majas F, tuba 6. See oli üsna suur omaette tuba tualetiga. Majas oli kaheksa tuba, suur köök külmiku ja muu köögisisustusega. Kapis oli isegi kohvi. Raadio seisis laual. Majas oli veel kaks duseruumi, telefon, pesuruum pesumasina, kuivatuskapi, triikimislauda ja triikrauaga. Loomulikult oli seal igasuguseid pesuvahendeid ja tolmumeija.

Peale majutamist vestlesime õpetajatega oma varasematest keeleõpingutest. Tuli ka teha kirjalik test, kus tuli panna tegusõnad õigesse ajavormi. Testimise tulemuste põhjal jagati õpilased taseme järgi gruppidesse, igas grupis 11 õpilast.

Kell 20.00 algas kursuse sissejuhatus. Õpetajad esitlesid end: Erik Zillén ja Antti Ylikiiskilä - vanemõpetajad, Kristina Koher, Michael Stenberg, Gunnel Persson ja Gunnel Broad - õpetajad, Anders Olsson - rektor. Siis said kõik 66 õpilast end esitleda. 33 meist olid soome gymnasiaumiõpilased ja 33 olid teistest maadest: Lääne-Saksamaalt, Rumeeniast, Poolast, Jugoslaaviast, Tschhoslovakiast, Bulgaariast Ungarist, Eestist, Itaaliast, Hollandist ja Ameerika Ühendriikidest. Igatks meist sai lauluraamatu ja kogunemise lõpetasime ühislauluga.

Järgmisel hommikul kell 7.50 kogunesime kõik söögisaali hommikusöögile. Seejärel toimus samas hommikukogunemine, mis lõppes jällegi paari ühislauluga. Tunnid algasid kell 8.50.

Esimesel koolipäeval oli meil õpetajaks Erik. Ta rääkis minu arvates väga kaunist rootsi keelt. Kõik said kohe läbilugemiseks Jan Murdali romaani "Lapsepõlv". Õppetunnid olid huvitavad. Meil tuli palju rääkida, kirjutasime etteütlist, kirjeldasime ühte maja Bräkne-Hobys, kirjutasime oma lapsepõlvemälestusi, püüdsime magnetofonilindilt laulusõnu üles kirjutada, kuulasime raadiost või TV-st uudiseid ja pidime neid siis lühidalt jutustama. Uudistest aru saada ei olegi kerge, aga ka see on vaja ära õppida.

Kõik "koolilapsed" pidasid Eriku tundidest väga lugu, need olid huvitavad ja pingsad. Erik oli ka see, kes võitis üles laulu ja saatis seda kitarril, ta oskas vene ja poola keelt ja õppis kursuse ajal iseseisvalt prantsuse keelt.

Järgmisel päeval oli meie grupi õpetajaks Kristina. See tähendas grammatikat, eessõnu, hääldusharjutusi ja lühemaid tekste lugemiseks, mida hiljem tuli analüüsida. Kristina oli töötanud Saksamaal rootsi keele õpetajana, ta oskas väga hästi saksa keelt ja pidas seda ilusaks.

Michaeliga tegime fonetika harjutusi.

Pea ülema mõne sõna ka Bertil Luckmani kohta. Tema õpetas meid aru saama ajalehekuulutustest. Minu arvates on see ka üks eriline keel paljude lühenditega.

MAN VÄNTAR ALDRIG FÖR LÄNGE, NÄR MAN VÄNTAR PÅ NÅGOT GOTT

Det var så skönt att komma till Bräkne-Hobys folkhögskola på måndagskvällen den 16 juli 1990.

Skolan står stolt som ett gammalt engelskt slott med murgröna på väggarna. Kring slottet ligger en stor park, med mycket blommor framför huset och omkring. Den finklippta gräsmattan, borden och stolarna ute i parken vid ingången till matsalen. Bakom skolan ligger åtta små hus, där eleverna bor. De är fina, med rosor vid trappan och skogen tar vid direkt bakom husen.

Jag fick bo i hus F, rum 6. Det var ett ganska stort enkelrum med toalett. I huset fanns 8 enkelrum, ett stort kök med kylskåp och all utrustning. Också kaffe fanns i skåpet. Radioapparaten stod på bordet. Det fanns 2 duschrum, telefonhytt, tvätttrum med tvättmaskin och torkskåp, strykbord och strykjärn i huset. Naturligtvis olika tvättmedel, dammsugare o.s.v.

Efter inkvarteringen fick vi tala med våra lärare om våra tidigare studier i svenska och skriva ett provarbete, där man skulle sätta verb i rätta tidsformer. Enligt resultatet delades eleverna i grupper, 11 elever i varje grupp.

Klockan 20.00 började kursinvieringen. Lärarna presenterade sig: Erik Zillén och Antti Ylikiiskilä - huvudlärare; Kristina Koher, Michael Stenberg, Gunnel Persson, Gunnel Broad - lärare; Anders Olsson - rektor. Sedan fick alla 66 elever presentera sig. 33 av oss var finska gymnasister och 33 kom från olika länder: Väst-Tyskland, Rumänien, Polen, Jugoslavien, Tjeckoslovakien, Bulgarien, Ungern, Estland, Italien, Nederländerna och USA. Var och en av oss fick Sommarsångboken och kvällen slutade med allsång.

Morgonen därpå kl. 7.50 samlades alla i matsalen för att äta frukost och delta i morgonsamlingen samt sjunga ett par sånger. Lektionerna började klockan 8.50.

Jag hade första dagen med Erik. Han talade mycket fin svenska tyckte jag. Vi fick alla en roman, Jan Myrdals "Barndom", det skulle vi läsa igenom till nästa onsdag. Lektionerna var intressanta. Vi fick tala mycket, skriva diktat, beskriva ett hus i Bräkne-Hoby, berätta skriftligt om sin barndom, lyssnade på nyheterna på radio och TV och berättade kort om dem, skrev upp sånger efter bandspelare. Det svåraste var att fatta nyheterna, men man måste ju lära sig det också.

Alla elever tyckte mycket om Eriks lektioner, de var spännande. Det var Erik som tog upp sången varje morgon, och det var han som talade ryska och polska och läste franska.

Nästa skoldag började vi (grupp C) med Kristina. Det betydde mer grammatik, prepositioner, uttalsövningar och korta texter som man sen fick analysera. Kristina hade arbetat som svensklärare i Tyskland och tyckte mycket om tyska språket. Hon kunde det perfekt.

Med Michael övade vi fonetik.

Jag måste nog säga några ord om Bertil Lyckman. Han lärde oss att förstå annonser i tidningar. Det är ju ett speciellt språk med många speciella förkortningar.

Minna Persson (kutsusime teda kaasa "Lilke Gunnel") nimis arvestame Kristina Lugni luuletusi ning kutsusime neid tõlkida ja muudelda. Minu arvates on nad väga teravalt realistlikad. Mulle meeldisid enam Niklas Törnunds luuletused. Tema külastas ka kooli ja selgitas meile oma luuletuste mõtet, samuti seda, kuidas üks või teine luuletus sai kirjutatud. Ta laulis ka oma luuletustele ise tehtud laule. Soovijad said osta tema muukeelesid. Ka mina ostisin tema raamatu "Förbundad", kuhu ta kirjutas: "Ehale, kes ka armastab rootsi keelt". Aga kes teab, kui Kristina Lugni oieks ka kooli külastanud, ehk oleksin siis temagi luuletusi paremini mõistnud.

Peale tunde olid vestlustunnid. Vestlesime väga mitmesugustel teemadel: filmidest, raamatutest, poliitikast, kodumajast või -korterist, oma välimusest, iseloomust ja paljust muust, et rääkida oma sõnavara.

Peale selle õppisime tundma Bräkne-Hobyd. Meid jaotati väikesteks gruppideks ja iga grupp pidi teadma kõike sellest poest või asutusest, mis talle ülesandeks anti. Linnake iseenesest oli väga ilus, tõeline Rootsi väikelinn paljude villadega, üks ilusam kui teine, kõikjal palju lilli. Majad on tavaliselt värvitud punaseks, katused punasest kivist. Inimesed olid väga sõbralikud, tervitasid meid mõõdumisel kuigi teadsid, et me oleme koolist ja võõrad. Me saime igati külastada tihti perekonda Bräkne-Hobys või selle ümbruskonnas (mõned käisid ka Ronneby's).

Minu vastuvõtja perekond koosnes isast, emast ja kolmest mustast lapsest. Poisid kaheksa-aastane Gustav ja kolmeteistaastane David olid süsimustad. Tütar Rebecka oli viie ja poole aastane, nagu ta ise uhkelt ütles ja pidi hakkama lasteaias käima. Tema oli võetud Indiast. Kõik said oma perekondadega hea kontakti ja kutsusid neid rahvaste peoõhtule, mis toimus kursuse lõpus.

Nüüd veidi vaba aja veetmisest. Suurim sündmus minu jaoks oli väljasõit Karlskronasse, eriti aga tolle õhtu teatrietendus vabas õhus. UDG teater mängis "Kuninganna Kristina". See oli vapustav elamus. Etendus toimus ühel saarel ja seda mängiti vana suure kasarmu ümber ning näitlejad ja pealtvaatajad said kaks korda ümber kolida selle teisele ja kolmandale küljele. Pärast teatrit jalutasime bussi oodates õhtuses linnas. Minu arvates on Karlskrona Blekinge kõige ilusam linn.

Külastasime ka Blekinge lääni teisi linnu Karlshamni ja Ronnebyd. Kaks tervepäevasõitu aga viisid meid Kalmarisse ja sealte Euroopa kõige pikemat silda (6070 m) mööda päikese ja tuulte saarele Ölandile. Ja teisel päeval käisime Växjös. Teel sinna külastasime Klasatorpetit, mis on tuntuks saanud tänu Jan Troellsi filmile "Väljarändajad". Film on tehtud Vilhelm Mobergi romaani järgi. Växjös asub Väljarändajate Maja, kus tegime tutvust rootsi väljarändajate ajalooa, millest ma selle ajani midagi ei teadnud. Külastasime ka Kosta klaasitehast, mis on asutatud 1742.a. Seal saime vaadata klaasipuhumist.

Ühe õhtu veetsime väikeses Elleholmi kirikus suveõhtu muusikat kuulates. Tihti vaatasime õhtuti videofilme, millest osa olid ka kohustuslikud. Kooli lähedal leidis üks väike järv - Salsjö - kus me tihti õhtuti istusime lõkke ümber, grillisime vorsti või banaane, laulsime või vestlesime. Seal sai ka saunas käia ja supelda.

Tähtsad on ka külaskäigud tööstustesse nagu Karlshamni AB, Nokia tsehh Bräkne-Hobys, Sydfile Karlskronas. Murrumi paberivabrik.

Kursus lõppes, nagu varem öeldud, rahvaste peoga koolis. Kõik külastatud pered olid kutsutud ja ma usun, et nad kõik olid ka kohal. Iga riigi esindajad pidid valmistama mingi omal maal

med Gunnel Persson (Lilke Gunnel) on, vi külastas ka meid (skolan) försökte vi första och analysera Kristina Lugns dikter. Jag tycker de är jättestyga, kanske för skarpt realistiska. Jag tyckte mer om Niklas Törnunds dikter. Han besökte skolan och hade skrivaryrkestad med elever. Niklas spelade gitarr och sjöng sina dikter och berättade på vilka anledningar han skrivit en eller annan dikt. De som önskade, kunde köpa böcker och jag köpte Niklas Törnunds "Förbundad" där han skrev: "Till Eina som också älskar svenska språket". Men vem vet hur det skulle vara med Kristina Lugns dikter om jag kunde ha skrivaryrkestad med henne. Kanske kunde jag då förstå henne bättre.

Efter lektioner hade vi konversation där vi höll samtal på mycket olika teman, t.ex. om film, böcker, politik, om vilka hus eller lägenheter vi hade, vad vi tyckte om oss själva o.s.v.

Dessutom lärde vi känna Bräkne-Hoby. Det betydde att varje grupp (vi var indelade i mindre grupper) skulle veta allt om en butik, affär eller institution i Bräkne-Hoby. Själva staden var mycket vacker. Det är en riktig svenskt småstad med mycket villor, den ena vackrare än den andra, med massor av blommor. Husen är vanligtvis målade i rött och har röda tegeltak. Människorna där var mycket vänliga, alla hälsade på oss. De visste ju att vi är från folkhögskolan och främmande. Och alla av oss fick hälsa på en familj i Bräkne-Hoby eller i dess närhet (några åkte också till Ronneby).

Min värdfamilj bestod av mor, far (de var unga) och 3 märknyade barn, som de hade adopterat. Pojkarna David och Gustav var svarta som kol. De var 13 och 8 år gamla. Dottern Rebecka var fem och ett halvt år som hon själv sade, och hon ska börja i lekskolan nu i september. Rebecka var från Indien. Alla elever fick bra kontakt med sina värdfamiljer och inbjöd dem på internationella festen i slutet av kursen.

Nu lite om fritidsaktiviteter. Den största händelsen för mig var utflykten till Karlskrona och särskilt teaterbesöket där. UDG teater spelade "Drottning Kristina". Det var en stor upplevelse. Pjäsen spelades ute på en ö, hela föreställningen försiggick kring en gammal kasern. Efter föreställningen promenerade vi på stan. Karlskrona är en vacker stad tycker jag.

Vi besökte även andra städer i Blekinge län - Karlshamn och Ronneby. Två heldagsutflykter förde oss till Kalmar och därifrån över Ölandsbron - Europas längsta bro (6.070 m) till solens och vindarnas ö - Öland. Och på den andra dagen till Växjö. På vägen till Växjö besökte vi Klasatorpet, som är känt från Jan Troells film "Utvandrarna" efter Vilhelm Mobergs roman och Kosta Glasbruk. I Utvandrarnas hem i Växjö stiftade vi bekantskap med den svenska utvandringens historia, dessförinnan visste jag ingenting om det. På glasbruket fick vi se hur man blåser glas på riktigt. Kosta Glasbruk grundades år 1742.

En kväll tillbringade vi i Elleholms kyrka, där vi lyssnade på sommarkvällsmusik. Ofta tittade vi på videofilmer, några av dem var obligatoriska. Nära Bräkne-Hoby fanns en fin sjö - Salsjö - där satt vi på kvällarna, grillade korv eller bananer och sjöng. Man kunde bada bastu och simma.

Vi gjorde också studiebesök. Vi var på Karlshamns AB, på Nokia i Bräkne-Hoby, i Sydfile i Karlskrona, på Mörrums pappersbruk.

Kursen slutade, som sagt, med en internationell fest på skolan. Alla värdfamiljer var inbjudna, och jag tror att alla var med. Var och en fick laga någon rätt som är en vanlig festmat i deras hemländer. På det viset lagade man så många goda och smakliga rätter att man aldrig hann smaka dem.

Före festen hade vi under ledning av Erik och de två Gunnel lärt oss gammeldans och nu behövdes det, samt sånger som vi

tavalise peotoidu. Kokku sai palju nii häid ja maitsvaid toite, et raske oli midagi maitsmata jätta. Enne pidu olime Eriku ja mõlema Gunneli eestvedamisel vanu rootsi tants õppinud. Nüüd läks neid oskusi tarvis. Laulsime ka ühiselt õpitud laule. Aga peo naelaks oli õpetajate mängitud näidend, kus kujutati õpilasi Saksamaalt, Ameerikast, Rumeeniast, Itaaliast ja Soomest. Need olid mängitud nii elavalt, et prototüübid olid kohe ära tuntavad. Saal oli kogu etenduse ajal üksainus suur naer.

Õpilaste hulgas oli ka osavaid kirjanichi, kes andsid välja ajalehe, mille igaüks kursuse lõpus koos tunnistuse ja Bellmani laulikuga mälestuseks kaasa sai. Koolist ja üksteisest 11. augustil lahkudes olid nii mõnelgi pisarad silmis.

Mina olen kursusega väga rahul. Olen õppinud palju rootsi keelt juurde. Kohtasin esmakordselt oma õde, kes elab Rootsis. Leidsin palju sõpru Rootsis ja mujal maailmas. Seda õnnetunnet, mis ma Rootsis tundsin, ei saa millegi muuga võrrelda.

Elna Siimberg,
üks Blekinge lääni rahvatülikooli
rahvusvahelise C grupi õpilane.

Elna Siimberg,
elev vid Blekinge läns folkhögskolas
internationella grupp C.

KROONIKA

■ Müümed seltsi liikmed käisid suvel enda rootsi keel oskust täiendamas. Rootsi Instituudi suvekursustel Bräkne-Hobys käisid Elna Siimberg ja Silja Villem, Malungis Marika Reintam, Tjörnis Anne Üksti. Stockholmi Ülikooli suvekursustel õppis Evi Juhkam ja Uppsalas täiendas end Marve Lilleleht, Soomes Sölvi Varblane.

■ Käesolevast sügisest õpib Ljungkile Rahvatülikoolis Rootsis Svea Kuinberg, Finni Rahvatülikoolis Soomes Lii Kalm, Kaire Reiljan ja Signe Heldema, Kimito Põllumajanduskoolis Soomes Karmen Mägilaid ja Jonne Berggren ning Vaasa Evangeelses Rahvatülikoolis Soomes Kaie Karpa.

■ Rootsi sõitis aastaks end täiendama kevadel Tartu Ülikooli lõpetanud Ivar Rütüli, kes seejärel tuleb Noarootsi Gümnaasiumi ajalooõpetajaks.

■ 27-31. augustil oli taas Haapsalus Barbro Gardbergi vöökudumiskursus.

hade övat varje morgon och vid sjön. Men kulmen på festen blev pjäsen där våra kära lärare agerade elever från Tyskland, Amerika, Rumienien, Italien och Finland. Representanter för alla dessa länder karakteriserades så fint att publiken fick ett riktigt gott skratt.

Bland eleverna fanns det också några skickliga skribenter som utgav en tidning som varje elev fick tillsammans med betyg och Bellmans sångbok som minne av kursen.

När vi lämnade skolan och skildes från varandra den 11 augusti lärades ganska många ögon.

Jag är mycket nöjd med kursen. Jag förkovrade mig i svenska. Jag fick träffa min syster för första gången. Jag har fått många vänner i Sverige och i andra länder. Den känsla av lycka, som jag upplevde i Sverige, kan jag inte jämföra med något annat.

KRÖNIKA

■ En rad medlemmar i samfundet fick i somras möjlighet att förbättra sina kunskaper i svenska. På Svenska Institutets sommarkurser i Bräkne-Hoby läste Elna Siimberg och Silja Villem, i Malung Marika Reintam, på Tjörn Anne Üksti, på Stockholms universitets sommarkurser läste Evi Juhkam och i Uppsala studerade Marve Lilleleht, i Finland Sölvi Varblane.

■ Från och med i höst studerar i Ljungkile Folkhögskola i Sverige Svea Kuinberg, vid Finns Folkhögskola i Finland Lii Kalm, Kaire Reiljan och Signe Heldema, vid Kimito jordbrukskola i Finland studerar Karmen Mägilaid och Jonne Berggren och vid Evangeliska folkhögskolan i Vasa i Finland Kaie Karpa.

■ Under ett år skall Ivar Rütüli, som har avslutat Tartu universitet, få fortbildning i Sverige. Därefter skall han bli historielärare vid Nuckö Gymnasium.

■ Den 27-31 augusti hade man åter i Hapsal Barbro Gardberg som ledde en kurs i bandvävning.

NOAROOTSI KOLME VALLA JOOKS NUCKÖ TREVELDS KAPPLÖPNING

26.08.1990

Jrk. nr.	Nimi	Päritolu	Sünni- aasta	Klass	Koht klassis	Aeg
-------------	------	----------	-----------------	-------	-----------------	-----

20 km

1.	Peep Koidu	Harjumaa	1967	M21	I	1.09.32,0
2.	Uno Markson	Järvakandi	1957	M30	I	1.16.01,8
3.	Indrek Lindsalu	Pärnu	1961	M21	II	1.16.19,7
4.	Tõnis Härm	Tallinn	1949	M40	I	1.16.44,3
5.	Valentin Sokolov	Keila	1950	M40	II	1.18.52,1
6.	Uno Jürgens	Tallinn	1940	M50	I	1.23.29,0
7.	Ado Pallase	Vasalemma	1956	M30	II	1.27.07,4
8.	Pavel Vassiljev	Järvakandi	1948	M40	III	1.27.19,8
9.	Olavi Renel	Tallinn	1950	M40	4.	1.30.40,5
10.	Arvo Meister	Haapsalu	1938	M50	II	1.32.13,4
11.	Urmas Arro	Noarootsi	1968	M21	III	1.35.49,9
12.	August Kikajon	Tallinn	1933	M55	I	1.35.55,9
13.	Rein Pärn	Tallinn	1940	M50	III	1.38.57,7
14.	Peet Talvoja	Tallinn	1937	M50	4.	1.43.08,5
15.	Tiit Sõmermaa	Tallinn	1951	M30	III	1.45.33,9
16.	Gösta Svenfelt	Soome	1939	M50	5.	1.51.09,4

6 km

1.	Andrus Pajur	Härgla	1960	M	I	22.39,0
2.	Tanel Mätlik	Tallinn	1969	M	II	24.37,1
3.	Ero Helemäe	Rapla maak.	1974	P	I	25.18,7
4.	Juhan Possul	Rapla maak.	1966	M	III	26.39,4
5.	Marina Dekterjova	Järvamaa	1967	N	I	27.29,3
6.	Voldemar Kannus	Noarootsi	1961	M	4.	27.43,9
7.	Valentin Ivanov	Härgla	1947	MV	I	29.08,2
8.	Riina Staub	Rapla maak.	1974	T	I	29.19,4
9.	Peeter Ivanov	Rapla maak.	1958	M	5.	30.13,8
10.	Jaanika Meriküll	Tallinn	1978	T	II	39.00,3

3 km

1.	Erki Helemäe	Rapla maak.	1976	P	I	12.23,8
2.	Margo Luberg	Pärnu	1976	P	II	12.54,0
3.	Timo Härm	Tallinn	1977	P	III	15.06,4
4.	Toivo Kemppe	Haapsalu	1935	MV	I	15.46,5
5.	Marje Luberg	Pärnu	1977	T	I	16.08,4
6.	Eduard Reinard	Valga	1937	MV	II	16.48,1
7.	Reigo Kalm	Noarootsi	1980	P	4.	21.24,1
8.	Kaido Nasikovski	Noarootsi	1979	P	5.	21.27,5
9.	Taivo Tulvik	Noarootsi	1983	P	6.	21.39,1

ÕNNESOOVID LYCKÖNSKNINGAR

Helmut Piirimäe 8.septembril 60
Hella Jöerüüt 28.septembril 70
Aino Voolmaa 5.oktoobril 70
Vilhelmine Sandvik 13.oktoobril 80
Olaf Langsepp 25.oktoobril 60
Helmi-Erika Sedman 29.oktoobril 65

Annetused • Gåvor

Seltsile • för Samfund:

Margareta Berglund

100 SEK

Töövahendeid • Redskap och hjälpmedel:

Fonden för Ormsö kyrka
Svenska Odlingens Vänner
Svenska Folkskolans Vänner
Estlandsvännerna rf
Råsunda församling
Konservkompaniet
Konstsamfundet
Roland Sandell

Raamatuid, ajalehti, ajakirju • Böcker, tidningar, tidskrifter:

Svenska Odlingens Vänner
Riksföreningen Sverigekontakt
Svenska Folkskolans Vänner
Estlandsvännerna rf
Scapa Förlags AB
Svenska Emigrantinstitutet
Wolfhart Frhr.v.Stackelberg

AITÄH! TACK!

Toimetus palub vabandust, kui mõni tellija pole oma ajalehte postiga saanud. Palume meile ajalehe aadressil asjast teatada.

Redaktionen beklagar om någon prenumerant ännu inte fått sin tidning. Skriv gärna och meddela oss om saken.

Eestirootslaste Kultuuri Selts Samfundet för Estlandssvensk Kultur

Box 85, 203170 Haapsalu, EESTI/ESTLAND
Fax (+7 0142) 60 12 47, Telex 173134 ESTO SU

Annetused rublades:

arve nr.700313
Agrotööstuspanga
Haapsalu osakonnas

Annetused välisvaluutas:

arve nr. 178 099 791
Svenska Handelsbanken

Gåvor i rubler:

konto 700313
Agroindustribankens
avdelning i Hapsal

Gåvor i utländsk valuta:

konto 178 099 791
i Svenska Handelsbanken

Ajaleht RONOR Tidning

Väljaandja: Eestirootslaste Kultuuri Selts
Utgivare: Samfundet för Estlandssvensk Kultur

Toimetuse aadress: Lomonosovi 34-19
Redaktionens aadress: 200001 Tallinn
EESTI/ESTLAND
telefon (+7 014 2) 42 61 63

Toimetaja Ain Sarv
Redaktör

Tõlkijad Sirje Pädam, Enno Turmen
Översättare

TELLIMINE EESTIS:

Aastakäik 1990 maksab 6 rubla, üksiknumber 1 rubla
Tellimised saata rahakaardiga aadressil
Postkast 85, 203170 Haapsalu
Rahakaardil peab olema tellija täpne postiaadress,
märkus "RONOR" ja aastakäigu või üksiknumbri number.

PRENUMERATION I SVERIGE:

Årgång 1990 kostar 120 SEK, lösnummer 20 SEK
Adress: RONOR, c/o Svenska Odlingens Vänner
Vikingagatan 25 1/2 tr ned, 11342 Stockholm
Konto: 178 658 251 i Svenska Handelsbanken

PRENUMERATION I FINLAND:

Årgång 1990 kostar 90 FIM, lösnummer 15 FIM
Adress: RONOR, c/o Svenska Folkskolans Vänner
PB 198, 00121 Helsingfors
Konto: 10066788 i Postbanken, Helsingfors

Haapsalu Trükikoda
Tell. nr. 2228 tir. 800